

О.О. Ілюхін
м. Донецьк

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИЯВЛЕННЯ ТА УРАХУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПЕРЕДУМОВ РАЦІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Одним із важливих питань у економіці України в теперішній час є підвищення ефективності управління капіталом промислових підприємств національного господарства. Це стосується, в першу чергу, виявлення та урахування економічних та організаційних передумов управління капіталом господарюючих суб'єктів сфери промисловості. Тому дуже важливо розвивати та впроваджувати методичні підходи та заходи із аналізу та використання тих потенційних можливостей, які пов'язані з головною складовою діяльності господарюючих суб'єктів — їх капіталом, та зокрема, з такою його передумовою як оцінка його вартості.

Аналіз останніх публікацій. Управління капіталом промислових підприємств як науковий пошук підвищення ефективності діяльності господарюючих суб'єктів національного господарства притаманний як вітчизняним, так і зарубіжним авторам. Проблеми визначення економічних та організаційних передумов ефективного управління капіталом промислового підприємства як економічної системи підвищення ефективності господарської діяльності промислових суб'єктів розглядалися в працях вітчизняних та зарубіжних науковців: О. І. Амоши, М. Г. Білопольського, С. В. Богачова, І. П. Булеєва, О. М. Лали, О. В. Лебідя, І. О. Пенської, О. С. Поважного, М. Портера та І. Й. Яремка [1–10].

Виклад основного матеріалу. Результати дослідження свідчать про те, що найважливішою передумовою ефективного управління капіталом підприємства є оцінка його вартості. Вартість капіталу в самому загальному виді представляє собою ціну, яку підприємство платить за його залучення з різних джерел.

Концепція такої оцінки виходить із того, що капіталом має відповідну вартість, яка формує рівень операційних та інвестиційних витрат підприємства. Ця концепція є однією з базових у системі управління фінансовою діяльністю господарюючого суб'єкту. При цьому вона не зводиться тільки до визначення ціни капіталу, який залучається, а й за допомогою якого визначається цілий ряд напрямів господарської діяльності підприємства в цілому.

До основних сфер використання показника вартості капіталу в діяльності підприємства слід віднести такі:

1. Вартість капіталу підприємства є мірою прибутковості операційної діяльності. Вартість капіталу характеризує частину прибутку, який повинен бути сплачено за використання сформованого чи залученого нового капіталу для забезпечення випуску і реалізації продукції. Цей показник у цьому випадку виступає мінімальною нормою формування операційного прибутку підприємства, тобто нижньою межею у плануванні його розмірів.

2. Показник вартості капіталу використовується також як критерій у процесі здійснення реального інвестування. Перш за все, рівень вартості капіталу конкретного підприємства виступає як дисконтна ставка, за допомогою якої сума чистого грошового потоку приводиться до теперішньої вартості у процесі оцінки ефективності окремих реальних проектів. Крім того, він є базою порівняння з внутрішньою ставкою дохідності інвестиційного проекту, який розглядається. Якщо вона нижче, ніж показник вартості капіталу підприємства, такий інвестиційний проект повинен бути неприйнятним.

3. Вартість капіталу підприємства є базовим показником формування ефективності фінансового інвестування. Оскільки критерії цієї ефективності задаються самим підприємством, то при визначенні оцінки прибутковості окремих фінансових інструментів базою порівняння виступає показник вартості капіталу. Цей показник дозволяє оцінити не тільки ринкову вартість чи дохідність окремих інструментів фінансового інвестування, але й сформувати найбільш ефективний напрям і види цього інвестування на попередній стадії формування інвестиційного портфеля. Таким чином, цей показник є мірою оцінки прибутковості сформованого інвестиційного портфеля в цілому.

4. Показник вартості капіталу підприємства виступає також критерієм прийняття управлінських рішень щодо використання оренди (лізінгу) чи придбання у власність виробничих основних засобів. Якщо вартість

використання (обслуговування) фінансового лізингу перевищує вартість капіталу підприємства, застосування цього напрямку щодо формування виробничих основних засобів є для підприємства невигідним.

5. Показник вартості капіталу в розрізі окремих його елементів використовується у процесі управління структурою цього капіталу на основі механізму фінансового левериджу. Використання його полягає у формуванні найвищого його диференціалу, однією із складових якого є вартість позикового капіталу. Мінімізація цієї складової забезпечується у процесі оцінки вартості капіталу, який залучається з різних позикових джерел, і формування відповідної структури джерел його використання підприємством.

6. Рівень вартості капіталу підприємства є важливим виміром рівня ринкової вартості даного підприємства. Зниження рівня вартості капіталу приводить до відповідного зростання ринкової вартості підприємства і навпаки. Особливо оперативно ця залежність відображається на діяльності акціонерних компаній відкритого типу, ціна на акції яких піднімається чи падає при відповідному знятті чи зростанні вартості їх капіталу. Отже, управління вартістю капіталу є одним із самостійних напрямів підвищення ринкової вартості підприємства, що є однією із цілей управління його прибутковістю.

7. Разом з тим, показник вартості капіталу — це критерій оцінки і формування відповідного типу політики фінансування підприємством своїх активів (у першу чергу — оборотних). Виходячи із реальної вартості капіталу, який використовується, та оцінки її виміру, підприємство формує агресивний, помірний (компромісний) або консервативний тип політики фінансування активів.

Звідси випливає, що категорія капіталу в економічній науці є фундаментальною, яка визначає багато умов (передумов) ефективного функціонування підприємства. Як об'єктивні управління основному капіталові властиві такі сутнісні характеристики: чинники виробництва, ліквідності і ризику; приналежність до інвестиційного ресурсу; нагромаджена цінність, джерело доходу, тимчасова перевага й т. ін.

Як частина капіталу, залученого підприємством у функції позаобігових активів, основний капітал має такі особливості: прийнятний ризик у процесі операційної діяльності; здатність генерувати стабільний прибуток відповідно до кон'юнктури ринку; припустимий рівень захисту від інфляції; великі резерви розширення операційної діяльності в період підйому кон'юнктури товарного ринку; прийнятний рівень втрат запасів товарно-матеріальних цінностей при збереженні.

Слід підкреслити, що основні напрямки розвитку та управління капіталом підприємства відображає концепція, яка є системою науково обґрунтованих принципів. Основні структурні блоки концепції наступні: механізми, принципи, основні функції, методи і задачі. До стратегічних функцій віднесено: економічний розвиток підприємства, максимізація ринкової вартості, фінансовий ріст, фінансова рентабельність, фінансова ідеологія. Тактичними функціями є: створення нового бізнесу, інвестиції та інновації, сегментування, моніторинг та регулювання.

В свою чергу, методологічними принципами концепції є: інтегрованість із загальною системою управління підприємством; комплексний характер формування управлінських рішень; динамізм управління; орієнтація на стратегічні цілі розвитку; варіантність вибору управлінських рішень. Ці принципи поєднані з загальними принципами управління: системність, адаптивність, цілісність, оптимальність, надійність, гнучкість, ефективність, координація, науковість.

Ефективність виявлення та урахування економічних та організаційних передумов раціонального управління промислового підприємства базується на ідеї інтегрованого підходу, якому властива системна цілісність, що поєднує різномірні складники процесу формування капіталу. Ця концепція полягає у всебічному і комплексному розгляді питань процесів виробництва і споживання, що є основою при стратегічному плануванні і прогнозуванні.

Використання виявлених передумов дозволяє сформувати стратегію управління капіталом підприємства, що спрямовано на вирішення таких основних завдань:

1. Формування достатнього обсягу капіталу для забезпечення необхідних темпів економічного розвитку підприємства.
2. Оптимізацію розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та видами використання.
3. Забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу до запланованого рівня фінансового ризику.
4. Забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, та запланованого рівня його доходності.
5. Забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку.
6. Забезпечення належного рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників.
7. Забезпечення належної фінансової гнучкості підприємства.
8. Оптимізації обігу капіталу.
9. Забезпечення своєчасного реінвестування капіталу.

Разом з тим, виходячи з того, що управління капіталом підприємства, як і весь процес управління, спирається на стратегію і тактику управління, виявлені економічні та організаційні передумови створюють можливості сконцентрувати зусилля на тих варіантах рішення, які не суперечать обраному напрямку управлінської діяльності (при реалізації стратегії) та запровадити конкретні методи й прийоми досягнення поставленої мети у визначеній ситуації та певний момент часу. Оптимальна взаємодія стратегії та тактики створює передумови для вибору найбільш раціонального вирішення поставленого завдання та досягнення накресленої мети.

Висновки. Як показали результати проведеного дослідження, виявлення та урахування економічних та організаційних передумов управління капіталом промислових підприємств має велике значення для пошуку та використання ще не реалізованих можливостей для підвищення ефективності діяльності господарюючих суб'єктів. Запровадження вищевикладеного методичного підходу на промислових підприємствах України буде слугувати збільшенню конкурентоспроможності національної економіки.

Література

1. Амоша О. І. Концептуальні орієнтири промислової політики України (на мерехнострокову перспективу) / О. І. Амоша, В. П. Вишневецький, Л. С. Збарзська // Економіка промисловості. — 2008. — № 43. — С. 4–14.
2. Білопольський М. Г. Про особливості управління складною організаційною структурою — сучасним господарським комплексом / М. Г. Білопольський, М. В. Мельникова // Торгівля і ринок України. — Донецьк : ДонНУ-ЕТ. — Вип. 18. — 2004. — С. 53–59.
3. Булеев И. П. Промышленные корпорации: особенности развития и принятия решений : [монография] / И. П. Булеев, С. В. Богачев, М. В. Мельникова / НАН Украины. — Донецк: Ин-т экономики пром-сти, 2003. — 116 с.

-
4. Лала О. М. Оцінка якості системи управління підприємством: [монографія] / О. М. Лала. — Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. — 165 с.
 5. Лебідь О. В. Методика оцінки ефективності управління капіталом підприємства / О. В. Лебідь // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. — Випуск 233: В 5 т. — Т. 1. — Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. — С. 260–274.
 6. Пенская И. А. Рейтинговая оценка привлечения, размещения и использования капитала предприятия / И. А. Пенская // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2005. — № 3 (Т.1). — С. 127–132.
 7. Поважный А. С. Проблемы управления и организации деятельности акционерных обществ в Украине / А. С. Поважный. — 2-е изд., перераб. и доп. — Донецк : ИЭП НАН Украины, 2002. — 298 с.
 8. Портер М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость : [монография] / М. Портер ; [пер. с англ.]. — М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. — 715 с.
 9. Управління капіталом підприємств / під заг. ред. д. е. н., проф. С. В. Богачова. — Макіївка : ДонДАБА, 2006. — 130 с.
 10. Яремко І. Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій : [монографія] / І. Й. Яремко. — Л. : Каменяр, 2006. — 176 с.